

Park Škocjanske jame se predstavi

Pred vami je tematska številca *Proteusa*, posvečena Parku Škocjanske jame s poudarkom na Škocjanskih jamah. Na kaj pomislite, ko slišite ime Škocjanske jame? Na mogočno Reko, ki hrumi skozi ogromni podzemni kanjon? Netopirje? Orjaške kapnike in ponvice? Unesco? Morda na vratolomne stare poti? Strahospoštovanje? In s katerimi pridevniki jih lahko označite? Mogočne? Divje? Veličastne? Skrivnostne?

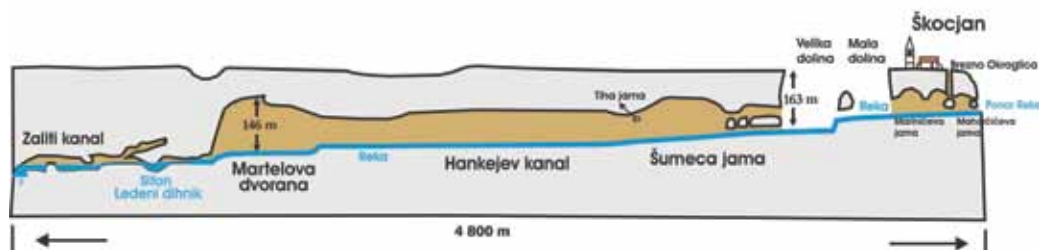
Z mnogimi presežniki lahko opišemo Škocjanske jame in njihovo neposredno okolico. Številni avtorji smo zbrali pester izbor vsebin, ki vam bodo, verjamemo, podale zanimive informacije, vas spodbudile k nadaljnjemu branju ali morda zvale na ogled našega parka.

V Sloveniji je po zadnjih podatkih *Katastra jam* Jamarske zveze Slovenije odkritih in raziskanih skoraj 12.000 jam, vsako leto je ta zbirka bogatejša za novih 350 do 400. Škocjanske jame ležijo na enem izmed območij z največjo gostoto jam v Sloveniji, na Krasu, natančneje na njegovem jugovzhodnem robu. Domače ime za kamnito, slaborodno pokrajino »kras« je dal ime planoti Kras. Njegova nemška izpeljanka »karst« je bila zato sprejeta kot znanstveno ime za posebni tip pokrajine na karbonatnih kamninah. Poleg tega so bila s tega območja sprejeta v nabor strokovnih izrazov tudi imena številnih kraških oblik, kot na primer *do-*

lina in polje. Pojmi *kras, kraško in krasoslovje* so postali del mednarodnega znanstvenega slovarja.

Da so danes Škocjanske jame prepoznane po vsem svetu, gre zasluga v prvi vrsti herojskim prvim raziskovalcem, ki so že konec 19. stoletja raziskali skoraj šest kilometrov jamskih rogov. Na raziskovanje in razvoj Škocjanskih jam kot turistične jame je imela pomemben vpliv tudi njihova geostrateška lega. Bližina Trsta, glavnega pristanišča nekdanje avstrijske države, je bila zagotovo ključna za začetek sistematičnih raziskav proti koncu 19. stoletja. In zanimivo je tudi, da so v Škocjanskih jamah hkrati potekale jamarske raziskave, izgradnja turistične infrastrukture (takrat je to pomenilo predvsem klesanje poti) in organizacija turističnega obiska. Klasične, jamarske raziskave so bile nadgrajene tudi z raziskovanjem podzemnega toka Reke do izvirov Timave. Velike pozornosti so bile vedno deležne poplave. Ne gre se čuditi, da je bil prvi doktorat na temo Škocjanskih jam - narejen je bil že leta 1923 - posvečen hidrologiji. Z nadaljnjim razvojem številnih ved, med katerimi je najpomembnejše krasoslovje, so prišla nova znanstvena dognanja, ki presegajo domače okvire. Geološke, geomorfološke in hidrološke posebnosti, redke in endemične rastlinske in živalske vrste,

Prerez Škocjanskih jam.

bogata arheološka dediščina in zgodovina raziskovanj so postavile Škocjanske jame na svetovni zemljevid.

Pričujoča tematska številka *Proteusa* vam bo med drugim razkrila nastanek in razvoj Škocjanskih jam od prvih jamskih rogov do današnjih oblik, pa tudi njihove hidrološke posebnosti. Spoznali boste, zakaj so prav tu nastali tako veliki in mogočni jamski rovi in številne udornice. Jame in njihovo okolico boste spoznali tudi v luči bogate kulturne in arheološke dediščine, ob pregledu zgodovine raziskovanja jam pa boste spoznavali pogumna dejanja jamarskih raziskovalcev. Udornice niso zanimive le z vidika geologije in geomorfologije, ampak tudi z vidika življenjskega prostora, ki ga nudijo rastlinskimi in živalskimi vrstami. Zaradi mikroklimatskih razmer se namreč v njih prepletajo alpske in sredozemske vrste. Poleg pestrih

rastlinskih vrst, med katerimi se posvečamo tudi mahovom, vam predstavljamo tudi številne vrste ptic, metuljev, plazilcev in hroščev. Na stiku svetlobe in teme, na jamskih vhodih, pa najdemo še eno posebnost – stromatolite, cianobakterije. Pestro paleto zanimivih podatkov boste dobili o jamski favni, ki je popolnoma prilagojena na življenje v temi in je na svetlobi nesposobna preživetja. In v jami ne živi le človeška ribica! Pozornost je namenjena tudi tistim živalim, ki del svojega življenja preživijo v jami. Med temi izstopajo netopirji, ki jih je po zadnjih podatkih v parku kar 21 vrst. V jami občasno zaidejo tudi dvoživke, ki sicer živijo v Reki. Veliko zanimivega boste lahko prebrali tudi o potočnih rakih, ki so bili nekoč stalni prebivalci Reke in njenih potokih, a je njihovo število kasneje upadlo zaradi račje kuge.

Tloris Škocjanskih jam.

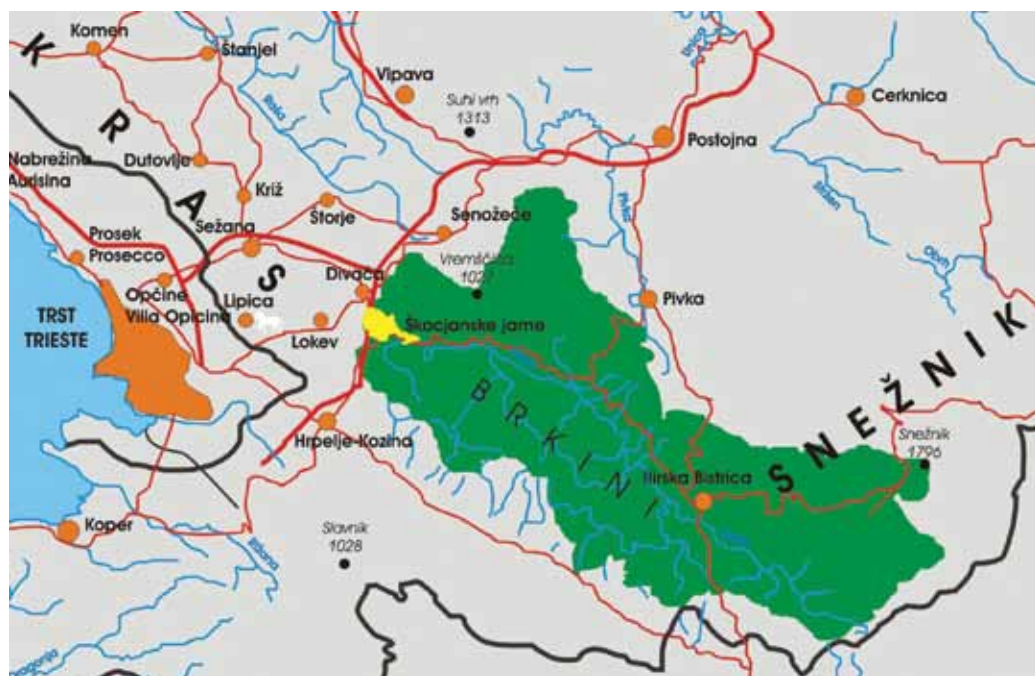
Jame kot podzemne geomorfološke in hidrološke enote, ki pogosto predstavljajo tudi pomembne življenjske prostore ali arheološka najdišča, velikokrat zahtevajo širše razumevanje dogajanja v prostoru. Prav v tem se kaže vloga vplivnega območja, ki je tisto, ki nam to omogoča. Stanje rastlinskih in živalskih vrst je neizogibno povezano s stanjem njihovih življenjskih prostorov, na kar močno vpliva tudi kakovost vode – in zopet se vrnemo v porečje Reke. Tudi razumevanje procesov v jami, povezanih z hidrološkimi značilnostmi Reke, zahteva poznavanje dogajanja v širšem prostoru. S pogledom preko Škocjanskih jam pa lahko nenazadnje razumemo tudi arheološko pomembnost tega območja. Zaradi vseh teh dejstev nekatere tematike sežejo širše kot v same Škocjanske jame.

Škocjanske jame so bile leta 1980 razglašene za naravni in kulturni spomenik takratne občine Sežana (danes je to območje občine Divača). Mednarodna skupnost je prepoznala

izjemno univerzalno vrednost Škocjanskih jam leta 1986 z vpisom na *Seznam svetovne dediščine pri Unescu*. Na ta prestižni seznam je uvrščena tista naravna ali kulturna dediščina, ki je pomembna za vse človeštvo in generacije.

Kraji svetovne dediščine imajo enotno metodologijo za utemeljitev izjemne univerzalne vrednosti (to so merila), izpolnjevati pa morajo tudi nekatere druge pogoje. Med njimi sta najpomembnejša dva, in sicer natančno določeno vplivno območje in učinkovito upravljanje kraja. Ta dva pogoja je Republika Slovenija dosegla leta 1996 s sprejetjem *Zakona o regijskem parku Škocjanske jame*, s čimer sta bili natančno določeni osrednje zavarovano in vplivno območje parka. Zavarovano območje obsega 401 hektar. Vključuje podzemni jamski sistem Škocjanskih jam in še 25 drugih jam, udornice okrog jam, del soteske Reke ter kraško površje nad jamami. V zavarovanem območju ležijo tudi tri naselja, Betanja, Matavun in Škocjan, v

Regijski park Škocjanske jame. Z rumeno barvo je označeno osrednje območje parka, z zeleno pa vplivno območje parka.

REGIJSKI PARK ŠKOCJANSKE JAME

Zavarovano območje parka Škocjanske jame.

katerih živi približno 80 prebivalcev. Poleg številnih naravnih vrednot je v zavarovanem območju tudi 48 enot kulturne dediščine, ki bogatijo park in njegovo vrednost.

Vplivno območje je tisto, ki prispeva k varovanju osrednjega zavarovanega območja oziroma izjemne univerzalne vrednosti Škocjanskih jam. To območje je celotno porečje Reke, saj je bistvenega pomena varovanje vseh voda, ki se stekajo v Reko.

Za upravljanje s parkom je bil ustanovljen javni zavod Park Škocjanske jame. Naloge javnega zavoda so predvsem skrb za ohranjanje naravnih vrednot, rastlinskih in živalskih vrst, življenjskih prostorov in kulturne dediščine. Velika pozornost je namenjena tudi raziskavam narave in kulture ter trajnostnemu razvoju.

Leta 1999 so bile Škocjanske jame kot podzemno mokrišče vpisane na *Seznam mednarodno pomembnih mokrišč po Ramsarski konvenciji*. Leta 2004 pa je bil park vključen tudi v medvladni Unescov program *Človek in biosfera* kot Biosferno območje Kras. Po-

leg tega je park tudi član številnih domačih in mednarodnih organizacij in zvez s področij, ki jih pokriva.

In kam naprej z raziskavami, da vam bomo lahko postregli z novimi dosežki? Mali princ je dejal, da je bistvo očem skrito. To velja tudi za podzemni kraški svet, saj nam narava ponuja vpogled le v njegov manjši del. Tančica skrivnosti bo razkrita, ko bodo jamski potapljači opravili z glavnim izzivom, in sicer s povezavo Škocjanskih jam s Kačno jamo. Med njima je manj kot 500 metrov zračne razdalje. S povezavo obeh jam bo nastal jamski sistem, dolg več kot dvajset kilometrov, in postavljena podlaga za nove raziskave. Upamo, da bodo vse razmere naklonjene in da bo ta zgodovinski uspeh kmalu dosežen in vam bomo lahko postregli z novimi zanimivostmi.

Rosana Cerkenik